

Les 72 – Antwoorden

Opdracht 1: Vervoeg het werkwoord Musiceren, muziek maken

Persoon	Tegenwoordige tijd	Verleden tijd	Toekomende tijd	Persoon			
Ik (m)	מנגן	m ^e naggen	ניגנתי	niggantie	אנגן	a ⁿ aggen	אני
Ik (v)	מנגנת	m ^e naggènèt	ניגנתי	niggantie	אנגן	a ⁿ aggen	אני
Jij (m)	מנגן	m ^e naggen	ניגנת	niggantá	תנגן	t ^e naggen	אתה
Jij (v)	מנגנת	m ^e naggènèt	ניגנת	niggant	תנגני	t ^e nagnie	את
Hij	מנגן	m ^e naggen	ניגן	niggen	ינגן!	y ^e naggen	הוא
Zij	מנגנת	m ^e naggènèt	ניגנה	nignáh	תנגן	t ^e naggen	היא
Wij (m)	מנגנים	m ^e nagniem	ניגנו	niggannoe	נגנו	n ^e naggen	אנחנו
Wij (v)	מנגנות	m ^e nagnot	ניגנו	niggannoe	נגנו	n ^e naggen	אנחנו
Jullie (m)	מנגנים	m ^e nagniem	ניגנתם	niggantèm	תנגנו	t ^e nagnoe	אתם
Jullie (v)	מנגנות	m ^e nagnot	ניגנתן	niggantèn	תנגנו	t ^e nagnoe	אתן
Zij (m)	מנגנים	m ^e nagniem	ניגנו	nignoe	ינגנו!	y ^e nagnoe	הם
Zij (v)	מנגנות	m ^e nagnot	ניגנו	nignoe	ינגנו!	y ^e nagnoe	הן

Gebiedende wijs: m: נגן naggen, v: נגני nagnie, meervoud: נגנו nagnoe, infinitief: לנגן l^enaggen

Opdracht 2: Vertaling en uitspraak

עוגב, ישמחו, לקול עוגב yism^echoe l^eqol oegáv

Zij-zullen-zich-verheugen bij [het] geluid/de stem van een (pan)fluit, Job 21:12b

תקעו שופר בגבעה, תצצה ברמה tiqoe shofár bagiv^eáh, ch^atzotzráh barámáh

Blaast een bazuin in Gibéa, een trompet in Rama; Hosea 5:8

הוא מנגן בפסנתר כמו אמן hoe m^enagen b^efsanter k^emo ómán Hij speelt piano als een meester

אני אוהב [אוהבת] ללכת לקונצרטים anie ohev [ohèvét] l^alèchèt l^eqontsertiem

Ik [m/v] houd van gaan naar een concert; ik houd ervan naar een concert te gaan

ויבאו, ירושלים, בניבליים ובכנרות, ובחצרות-אל-בית, והוא. 2 Kronieken 20:28

wayávo'oe**, yeroeshálayiem, bin^eváliem oev^echinnorot, oevach^atzotzrot èl-bet YHWH. En-zij-kwamen** [naar] Jeruzalem met-harpen en-met-lieren en-met-trompetten naar Gods huis

אין חליל לחלילן en chaliel l^echalilán

Er is geen fluit voor de fluitist

Ik houd van blaasinstrumenten

אני אוהב כלי-נשיפה

anie ohev k'le n^eshifáh

Zij gaat naar het concert

היא הולכת לקונצרט

hie holèchèt laqontzèrt

Hij speelt een mooie melodie

הוא מנגן מנגנה יפה

hoe m^enaggen mangináh* yáfáh

De trommel is een slaginstrument

התוף הוא כלי-הקשה

hattof hoe k'le haqásháh

* Hier zijn ook andere vertalingen mogelijk.

** Letterlijk: En zij zullen komen. Zie les 63.

Les 73 – Judaïca 17 – De Talmoed

Het woord Talmoed (תלמוד) is afgeleid van het werkwoord למד {lámad} Leren, of het werkwoord לימד {limmed} Onderwijzen, en kan worden vertaald als 'onderwijs' of 'studie'.

De Talmoed (of mondelinge leer, תורה שבעל-פה, toráh shèb'al-pèh) is na de Tenach (het 'Oude Testament', de תורה שבכתב, toráh shèbichtáv, schriftelijke leer) het belangrijkste boek binnen het Jodendom. Hij bevat de commentaren van belangrijke rabbijnen en andere schriftgeleerden op de Tenach, veelal in de vorm van discussies tussen voor- en tegenstanders van een bepaald standpunt, en bestaat uit twee delen, de Mishna en de Gemara.

Door deze (aanvankelijk mondelinge) traditie van uitlegging en verklaring van de Wet en de Profeten

Studenten in een Amerikaanse yeshiva (Foto: Wikipedia)

vanaf de tijd van Mozes is er een zeer uitgebreid samenstelsel van alle mogelijke uitleggingen, wetsprecedenten, anekdotes, legenden en mythen verzameld.

Mishna

In de Joodse traditie bestaat dus naast de Tenach, die was opgeschreven, een mondelinge leer of mondelinge wet of overlevering der ouden. Deze wordt genoemd in Mattheüs 15:2 en was ook bekend bij historici zoals Philo en Josephus. Die mondelinge leer omvat onderwijs, spreuken, wetten en gewoonten, en ook inzichten en verklaringen van Bijbelteksten. Hij werd 'van mond tot mond' doorgegeven aan de volgende generatie door de leiders, de oudsten, profeten en de geleerden van het Joodse Hooggerechtshof en werd masorah מְסוּרָה of mesorah מְסוּרָה, overlevering of overgeleverde tekst, genoemd, afgeleid van het werkwoord מָסַר {másar}, overgeven, overhandigen. Na de verdrijving van de Joden uit het land Israël werd de eindeloze hoeveelheid mondelinge overleveringen door rabbi Jehoeda Hanasi (ca 135-220) geordend en schriftelijk vastgelegd in de מִשְׁנָה mishna, de mondelinge leer. Die naam is afgeleid van het werkwoord שָׁנָה {shánáh}, dat herhalen of leren betekent, of van de [pi'el] vorm ervan, שָׁנָה, shinnáh, veranderen. Een werkwoord dat wijst op het aanpassen van de regels van de Torah aan de omstandigheden en de tijd.

De Mishna מִשְׁנָה is verdeeld in zes סְדָרִים sedariem, ordes of hoofdafdelingen:

- 1 - זְרָעִים Zera'iem, zaden. Deze seder betreft voorschriften inzake akkerbouw.
 - 2 - מוֹעֵד Mo'ed, feesten, jaargetijden. Voorschriften voor bijzondere dagen in het Joodse jaar.
 - 3 - נָשִׁים Nashiem, vrouwen. Huwelijksrecht aangaande huwelijk en echtscheiding.
 - 4 - נְזִיקִין Nezikien, schades. Crimineel en civielrecht aangaande schade, letsel en belediging.
 - 5 - קְדָשִׁים Qodashiem, heilige zaken. Offerwetten, al wat met de Tempeldienst in verband staat.
 - 6 - טְהוֹרוֹת Tohorot, reinheid. Vooral bepalingen over persoonlijke en godsdienstige reinheid.
- Deze zes hoofdafdelingen zijn onderverdeeld in massèchtot (traktaten), die op hun beurt zijn onderverdeeld in פְּרָקִים peraqiem, hoofdstukken.

Spreuken der Vadersen

Een bekend tractaat uit de vijfde hoofdafdeling is פִּרְקֵי אָבוֹת pirke avot (Ashkenazische uitspraak, gangbaar in midden- en oost Europa: pirkei avos), letterlijk *Hoofdstukken van de Vadersen*, maar standaard aangeduid als *Spreuken of Wijsheid der Vadersen*. Het bestaat uit uitspraken en gezegden van grote rabbijnen, die de Avot, Vaders van de Joodse traditie, worden genoemd. Deze Wijzen leefden gedurende het bestaan van de Tweede Tempel en daarna (vanaf de vierde eeuw voor de gewone jaartelling tot het einde van de tweede eeuw). Pirke Avot is de Joodse moraal en ethiek, waarin de traditionele waarden en normen worden behandeld. In korte en bondige uitspraken worden de basisbeginselen van het Jodendom verwoord. Het zijn wijze levenslessen die wijzen op het belang van 'education permanente'. Voor de Engelse vertaling zie

www.chabad.org/library/article_cdo/aid/680274/jewish/Ethics-of-the-Fathers-Pirkei-Avot.htm

Gemara

Nadat omstreeks het jaar 200 de Mishna was gepubliceerd, werd deze eeuwenlang door geleerde rabbijnen geanalyseerd, verklaard en becommentarieerd. Dat gebeurde vooral in de academies in Tiberias en Caesarea in Israël, en in academies in Babylon, waar na het verdrijven van de Joden uit Jeruzalem bloeiende Joodse gemeenschappen waren ontstaan. Hun discussies werden (in het Aramees)

vastgelegd in een serie boeken die de גְּמָרָא (of גְּמָרָה) Gemara werden genoemd, afgeleid van het Aramese woord gamar, studeren. In feite ontstonden twee versies van de Gemara. Geleerden in Israël stelden tussen 350 en 400 de Jeruzalemse of Palestijnse Gemara samen, deze is beknopter dan de Babylonische en bevat voornamelijk commentaren over de Mozaïsche wetten die handelen over het agrarische landgebruik en de

reinigingswetten in de tempeldienst. Omstreeks het jaar 500 werd de Babylonische Gemara gepubliceerd, die aanmerkelijk omvangrijker en gezaghebbender is en in de middeleeuwen nog werd aangevuld.

Talmoed

De Talmoed bestaat uit de teksten van de Mishna en de Gemara. Er zijn dus twee versies van de Talmoed, de Jeruzalemse en de Babylonische. Ze bevatten dezelfde Mishna, maar een verschillende Gemara. Wanneer gesproken wordt over 'de Talmoed', bedoelt men gewoonlijk de Babylonische Talmoed, die wordt aangeduid met *bavli*.

De Talmoed wordt vanwege zijn omvang meestal als een serie boeken uitgegeven.

In de middeleeuwen hebben christenen vaak boeken van de Talmoed verbrand. De kerk verbood het lezen van de Talmoed, omdat de geestelijkheid dacht dat de Talmoedische rabbijnen de Schriften herinterpreteerden met

de bedoeling om Jezus als Messias te ontkennen. Daarom zijn complete manuscripten van de Talmoed erg zeldzaam. Een van de oudste handschriften van de Talmoed is het Leiden Manuscript uit 1289, hierboven afgebeeld. Onder orthodoxe Joden wordt veel het *Daf Jomi* (= *de dagelijkse bladzijde*) leesprogramma gevolgd. Hierbij wordt iedere dag een pagina van de Talmoed gelezen zodat in 2711 dagen (7,5 jaar) de hele Talmoed wordt behandeld.

Woordenschat:

בַּחוּר	bachoer (m)	Jongeman
בַּחוּרֵי־יְשִׁיבָה	bachoer y ^e shiváh	Talmoedstudent
גְּמָרָה (גְּמָרָא)	g ^e máráh (v)	Verklaring van de mishna
זֶרַע	zèra (m)	Zaad, nakomelingen זֶרַעִים zèra'iem
טִהַר, טְהַר	tiher [pi'el]	Reinigen, zuiveren
טוֹהָרָה, טְהוֹרָה	toh ^o ráh (v)	Reinheid, zuiverheid טוֹהָרוֹת toh ^o rot
יְשִׁיבָה	y ^e shiváh	Talmoedhogeschool, יְשִׁיבוֹת, y ^e shivot; letterlijk 'zitting', van
יָשָׁב; יָשָׁב	yáshav, zitten, rusten, wonen, zie les 21. Er worden ook gewone vakken gedoceerd.	
לָמַד	lámad [pa'al]	Leren, studeren
לָמֵד	láméd (m)	(Het) leren, studeren
לַמְדָּן	lamdán (m)	Geleerde; zie les 74
לַמְדָּנוּת	lamdánoet (v)	Geleerdheid
לָמוּד	lámoad (bn)	Ervaren, geoefend
לִמֵּד	limmed [pi'el]	Onderwijzen, trainen, doceren; zie les 74
תַּלְמוּד	talmoed (m)	Talmoed, studie, het studeren
מוֹעֵד	mo'ed (m)	Vast tijdstip, seizoen, feestdag; plaats van samenkomst
מָסַר	másar [pa'al]	Overgeven, overhandigen bericht sturen, aangeven,
מִסּוּרָה מִסּוּרָה	másoráh of m ^e soráh (v)	Overgeleverde tekst
מִסּוּרָה, מִסְרָה	másoráh (v)	Traditie, overlevering; zie les 04.
מַסְכֵּת	massèchèt (v)	Tractaat (van Talmoed); weefsel; מַסְכֵּחוֹת massèchtot
סֵדֶר	sedèr (m)	Orde, volgorde, regel, afdeling; סֵדְרִים s ^e dáriem
פֶּרֶק	pèrèq (m)	Hoofdstuk; gewricht; פֶּרָקִים p ^e ráqiem, constr. פִּרְקֵי pirqe
פִּרְקֵי אָבוֹת	pirqe ávot	Hoofdstukken/Spreuken van de vaders
קֵמַח	qèmach (m)	(Brood)meel
שָׁנָה	shánáh [pa'al]	Herhalen, leren, waarvan blijkbaar is afgeleid het woord
שָׁנָה	shánáh (v)	Jaar
שִׁנָּה, שִׁנָּה	shinnáh [pi'el]	Veranderen
מִשְׁנָה	mishnáh (v)	Mishna, de mondelinge leer מִשְׁנֵי־תוֹרָה mishnáyot
תּוֹרָה שְׁבַע־עֶלְפָּה	toráh shèbal-pèh	Mondelinge leer (Talmoed e.d.)
תּוֹרָה שְׁבַע־כֻּתָב	toráh shèbichtav	Schriftelijke leer (Tenach, Oude Testament)

Opdracht 1: Ontrafel de Hebreeuwse termen voor Schriftelijke leer en Mondelinge leer (herken voorvoegsels, achtervoegsels, werkwoordstammen en zo).

תורה שבכתב
 תורה שבעל־פה

Opdracht 2: Wat staat er in deze Spreuk der Vadersen?

.....

Opdracht 3: Vervoeg het werkwoord לָמַד lāmād [pa'al] leren (to learn). Controleer jezelf op de website www.hebrewatmilah.org/maskilon1/index.htm of www.hebrew-verbs.co.il/learn

Persoon	Tegenwoordige tijd		Verleden tijd		Toekomende tijd		Persoon
Ik (m)	אָנִי
Ik (v)	לומֶדֶת	lomèdèt	לָמַדְתִּי	lámadtie	אֶלְמַד	èlmad	אָנִי
Jij (m)	אַתָּה
Jij (v)	אַתְּ
Hij	הוא
Zij	היא
Wij (m)	אֲנַחְנוּ
Wij (v)	אֲנַחְנוּ
Jullie (m)	אַתֶּם
Jullie (v)	אַתֶּן
Zij (m)	הם
Zij (v)	הן

Geb. wijs: m:, v:, mv:, infinitief: ללמוד lilmod.

Opdracht 4: Ontcijfer het handschrift, geef de uitspraak en de vertaling:

.....

הוא מוסר ע' את התנ"ך
 אני קורא שני פרקים בספר ישעיהו
 האם הוא בחור ישיבה?

Bronnen: nl.wikipedia.org, en.wikipedia.org; Israel Today magazine (tekeningen Pirke Avot); millon; mr. drs. R. Evers op de website yadachat.nl;